

la leat 6886 (= 1377—1378); a murit sfânt părintele nostru Nicodim la leat 6915 (= 1406)¹. Chiar admitînd că Nicodim nu s-a întors în Țara Românească încă din 1375, ci doar în 1376, și tot ar fi avut destul timp, cum se va vedea îndată, pentru a-și zidi mănăstirea atît cît era necesar pentru ca să poată fi sfințită² chiar înainte de 1 septembrie 1377 (prima zi a văleatului 6886).

Cum se știe, pentru Tismana nu avem un act de primă dotare (asemănător celui dat de Vladislav voievod Voditei), cea dintîi mențiune a acesteia a doua ctitorii a lui Nicodim în Țara Românească fiind cea cuprinsă în hrisovul prin care, la 3 octombrie 1385, Dan I îi dăruiește grîul din județul Jaleșului, nuci de la Dăbăcești și un mercic anual din casa domnească, întărind, totodată, atît daniile făcute de către tatăl său acestei mănăstiri, cît și pe cele făcute Voditei de către bunicul său Vladislav³. În acest hrisov, Dan spune: «... Am aflat în țara domniei-mele, la locul numit Tismana, o mănăstire nu întru toate terminată, pe care sfînt răposatul, binecinstitorul voievod Radu, părintele domniei mele a ridicat-o din temelie, dar n-a terminat-o din pricina scurtării vieții⁴...»; drept care, arată el, «a binevoit domnia-mea... să clădesc pe deplin acest hram... și să-l întăresc cu toate darurile și veniturile...»⁵; după aceasta urmează enumerarea propriilor danii ale lui Dan și apoi confirmarea celor făcute anterior Tismanei de către Radu și Voditei de către Vladislav.

Din rîndurile citate se pot desprinde știri deosebit de interesante pentru chestiunea ce ne preocupă. Mai întîi, ni se spune clar că cel care a ridicat mănăstirea «din temelie», fără însă a o putea termina, a fost Radu I, ceea ce indică, fără putință de îndoială, că Vladislav voievod nu a avut nici un rol în întemeierea Tismanei⁶.

În al doilea rînd, demn de remarcat este faptul că, pentru a aminti de daniile făcute de către Radu Tismanei și de către Vladislav Voditei, în hrisovul lui Dan se folosesc două formule complet diferite. Cu privire la primele, se spune numai: «... Pe lingă aceasta, întărește domnia-mea și cite a dăruit sfînt răposatul părinte al domniei-mele, Radu voievod...»⁷; cînd este vorba însă de celelalte, se întrebunțează formula deosebit de precisă: «... Pe lingă aceasta, întăresc și cite a dăruit și a dat în scris mănăstirii sfîntului Antonie (=Vodița), unchiul domniei-mele, sfînt răposatul Vladislav voievod...»⁸. Rostul acestei din urmă precizări nu poate fi înțeles, credem, decît în comparație cu formularea mai vagă, folosită în primul caz: daniile lui Vladislav către Vodița se deosebeau de cele făcute de Radu I Tismanei tocmai prin aceea că ele fuseseră și consemnate în scris. Aceasta înseamnă însă că nu dintr-o întâmplătoare și nefericită pierdere de mai tîrziu nu mai sîntem azi în posesiunea hrisovului de danie al lui Radu I pentru Tismana, ci fiindcă un asemenea hrisov nici nu a fost scris vreodată⁹. Este, de altfel,

¹ † Вѣскѣти се црква въ акт ѿ свѣдѣнъ; прѣставленіе свѣтѣи ѿтца наш Никодимъ въ акт ѿ свѣдѣнъ. (Panaitescu, op. cit., p. 139, rînd 19—21; DIR, loc. cit., p. 80). Data celui de-al doilea eveniment este, cum se va vedea, exactă; astfel nu avem nici un motiv să credem că știrea cuprinsă în prima parte a însemnării — scrisă de un contemporan sau ovascontemporan al evenimentelor — nu ar fi și ea tot atît de exactă. În acest caz însă, biserica (nenumită în textul însemnării) nu poate fi nici Vodița — care funcționase efectiv și care se afla tocmai acum sub stăpînirea ungurească — și nici, cum se va vedea îndată, vreo altă ctitorie a lui Nicodim.

² Că bisericile puteau fi sfințite înainte de terminarea lor definitivă, îndată ce puteau fi date cultului, am arătat, cu exemple, și cu alt prilej (*Data sidirii Cosiei*, în S.C.I.A., IX (1962), p. 107—137), iar că la 1378 nu era terminat întregul complex mănăstiresc reiese clar din documentul citat în nota imediat următoare.

³ P. P. Panaitescu, *Documente*, nr. 5, p. 38—41; DIR, V, veac XIII—XV, nr. 22, p. 32—33.

⁴ «...ѡбрѣтѣхъ въ зманъ господства-ми, на мѣстѣ рекомѣкъ Тисмена, мнѡнастѣрь всѣкъми дѣламъ недосъвършенъ, ꙗкоже свѣтопочинишъ благодѣтелихъ воєвода Радѣль, рѡдѣтелъ господства-ми ѡт ѡно-ранѣа въздѣнже, прѣкрашенимъже живота, нисъвърши...». (Panaitescu, *Documente*, p. 38, rînd 31—35; subl. ns.).

⁵ «...сѣго, благозвѡанъ господство-ми... съ шрамъ... наздати и оукрѣпѣти всѣкъми приложѣи и доходѣи...» (*ibid.*, p. 39, rînd 1—3).

⁶ Acest fapt este, de altfel, confirmat și de lista posesiunilor donate și întărite prin hrisovul în discuție. În cuprinsul acestuia nu este amintită nici un fel de donație făcută de Vladislav Tismanei și este demn de remarcat și faptul că nici chiar printre proprietățile Voditei întărite cu acest prilej nu apar posesiuni noi față de cele cunoscute din hrisovul adesea amintit, al lui Vladislav pentru Vodița, în afară doar de «moara de la Bistrița și 40 de sălăse de țigani» și de satul Potocul, ca anexă a Jidovștiței (aceasta, posesiune a Voditei, încă dintru început), sat ce pare a înlocui alte posesiuni ce figurează în hrisovul lui Vladislav, dar despre care nu se mai face acum mențiune. Pentru concluziile ce se pot trage din această situație, vezi mai jos. p.

⁷ „Къ симъ потвържда господарство-ми и санка свѣтопочинишъ рѡдѣтелъ господства-ми, Радѣль воєвода приложѣи...“ (*ibid.*, p. 39, rînd 16—17).

⁸ Къ симъ, потвърждамъ и санка мнѡнастѣрю свѣтаго Антоніа приложѣи и подписа стрѣнъ господства-ми свѣтопочинишъ Бладиславъ воєвода...» (*ibid.*, p. 39, rînd 21—23).

⁹ Ar fi greu de crezut că, deși actual mai vechi al lui Vladislav pentru Vodița s-a păstrat, documentul — tot atît de însemnat — pe care l-ar fi dăruit Radu I Tismanei s-a putut pierde, ba încă, așa cum se va vedea, înainte chiar de începutul secolului al XVI-lea. Dacă donația lui Radu către Tismana s-ar fi făcut într-adevăr printr-un act scris, ar fi o bizară coincidență ea, pe de o parte, despre ea să se vorbească în hrisovul lui Dan I în felul arătat mai sus, și totdeodată, ca și actual însuși să dispară înainte de a fi putut fi prezentat vreodată domnilor de mai tîrziu (și deci anume menționat) cu prilejul vreunui dintre nenumăratele procese pe care, în timpul veacurilor, le-a susținut mănăstirea pentru moștile ei.